

Eőry Áron

FLUCTUAT, NEC MERGITUR

Egy politikai argonauta, Drozdy Győző odisszeájának emlékére

Az óév ősze egy hónapos különbséggel foglalta magában egy nevezetességre érdemes magyar politikai életpálya 125 éves születési és 40 éves halálévfordulóját. Egy értékmegállapításaiban kitartó, szókimondó természetével akaratlanul is a veszélyt kereső politikusról van szó, akire a formális békeidők közéletében is Szküllák és Karübdiszek közti lavírozás várt. A jég hátán is megélő igazi túlélő alkat volt, bár főként háborgó tenger, „minden vizen járatos politikai kalózok” (Móra Ferenc) és alattomos zátonyok nehezítették navigálását.

Drozdy Győzőnek az egymásra következő különböző rezsimek számára *máshogy* egyenetlen munkássága tett arról, hogy mai napig nagyítóval kelljen keresni a korszak vezető politikai személyiségeit és csoportosulásait feldolgozó fókuszált szakirodalmakban is. Ahol egyébként a formális titulusviselők alanyi jogon, de még a beugró epizodisták is mindig megörökítettnek. Gondolhatnók, hogy *pro primo* aki kimaradt innen, az biztos lemaradt a nyüzsgő politikusi élbolyból. *Pro secundo* hogy az ő felemlegetése alig lehet több jószándékú elfogultságnál, ami körülvesz egy életrajzolására számára megkedvelt harmadrangú figurát. A jelentőségrangsorok kánonja azonban korántsem befejezett, és nem előre vesztés ügy elhanyagoltabb személyiségek újrakandidálása magasabb polcokra. Jelen dolgozat nem kíván ilyesféle benyújtott pályázat lenni, mindösszesen egy elmosódó politikusi körvonal redisztollas markírozása.

Negyedfél évtized a politika fősodrában – egy szócikk gyorsolvasásával

A tanítói pályáról mindinkább a politikába átköltöző Drozdy Győző az I. világháborús hadviselés egyik csaknem *a limine* békepárti fehér hollója, majd a Függetlenségi és 48-as (Bizony) Párt titkára. Az 1918-as polgári forradalomban a Magyar Nemzeti Tanács jegyzője lesz, ellátva a felmerülő szervezési-adminisztratív teendőket. Az év decemberének derekán szülőföldjén, Hont vármegyében a nemhivatalos fegyveres ellenállás egyik önjelölt toborzója: az étvágyas csehséget a demarkációs vonalon túl tartandó. Az okkupálni sunnyogó csapatokat szlovák atyafiakkal vállvetve több ízben sikeresen meg is futamítják, „portyázó gerillataktikát” alkalmazva. 1919 januárjától az Országos Kisgazda- és Földműves Párt főtitkárává igazol át *tacitus consensussal*, a proletárdiktatúra után szeptemberben ugyanezen tisztségében megerősítik. Drozdy számára Nagyatádi Szabó István egyike lesz azon keveseknek, akiknek politikai célja (majd emléke) előtt mindenkor

kalapot emel. Az ő pártjában lesz először nemzetgyűlési képviselő, majd 1920 decemberétől átül az ellenzék soraiba. Mandátumát letartóztatásban vehette át, rá egy évre meg is semmisítik. Gyöz az időközi választáson is, ahogy 1922-ben úgyszintén, immár tetemes fölénnyel – mindkétszer a Függetlenségi Kisgazda-, Földműves- és Polgári (Rassay) Párt színeiben. 1926 elején először Dénes Istvánnal alapítana egy Magyarországi Földműves és Munkáspártot, majd az évvégi választásokon az Egyesült Balpárt egységformációval a háta mögött indulna, de a közigazgatási gépezet megakadályozza az újráválasztásban. 1927-től családostul Chicagóban telepszik le, az Amerikában működő Revíziós Ligában tevékenykedik és egy új amerikai magyar lapot irányít. 1933-ban tér haza, hogy aztán 1935-től a Nemzeti Egység Pártja képviselőjeként kerüljön be ismét a törvényhozás alsóházába. 1938 novemberében a nevezetes „disszidensekkel” kilép a kormánypárti frakcióból, ezután társaival alapítója a Keresztény Nemzeti Függetlenségi Pártnak, a rákövetkező évben végül mégis a Független Kisgazda Párt jelöltjeként marad alul – újfent legfőképp a manipulált jogalkalmazással szemben. 1944-ben Agrárdemokrata Pártot gründolna hiába, februárban még lapjában, az Esti Kurírban hirdetésben keres „kizárólag zsidó kifutófiút”, majd a Gestapo elől a hadseregbe menekül, ahol a németellenes agitációja miatti felelősségre vonások Damoklész-kardja dezertálásra indítja. Nemsokkal később már az első felfegyverkezett partizáncsoportot gardírozza Bajcsy-Zsilinszky Endrével, de rajtaütéses kelepccéjükbe nem sikerül ellenséget csalni. Az Ideiglenes Nemzetgyűléstől Rassay Károly iránti szolidaritásból marad távol. 1945 januárjától már Varga Béla oldalán, de ki-ki a saját feje után indulva szervezi a FKGP-t, amelynek képviselője is lesz a novemberi választások nyomán. Az addigi alkalmak választókerületi lojalitását betetőzendő, ekkor is Zala megyei hűségese választói jóvoltából. A parlamenti nyilvántartás szerint „nagyiparosként” besorolt Drozdyt pártja 1946 márciusában a MKP nyomására többekkel együtt kizárja soraiból. Időközben még a Csehszlovákiával szembeni erélytelen magyar külpolitika taktikai óvatosságát „a nemzet eladásának” rikoltja. Júliusban már a Magyar Szabadságpárt társalapítója, ősszel pedig Farkas Mihály indíttat ellene összeférhetlenségi eljárást. Tényszerű vallomása, valamint neves és politikailag megbízható tanúi segítségével tisztázva kerül ki a prioráló bizottság kezei közül. Az 1947-es választójogi módosítás főként Sulyok Dezső és őelle ne lesz kihegyezve, közös pártjuk nem indulhat a soros választásokon, fel is oszlatják. Egy elvetélt emigrációs kísérlet után az ÁVO veszi kezelésbe, karmai közül csak hajszál híján szabadul élve. Hányattatásaiban sokoldalú élelmességét kell kamatoztassa, a benne is rezonáló 1956-os forradalmi szívdobbanás ellenére öregkorát csendben éli le. Az 1960-as években felkérésre papírra vetett emlékirataiból felkészültségtől duzzadó fiatalembereket is megszégyenítő szellemi erőnléte cseng ki. Ő ekkor már nyolcvanéves is elmúlt Kádár János Magyarországn. Élete javarészeiben foglalkozásszerűen űzött politikusi minősége nem jelentett letelepedést és hátradőlést az ezzel járó stallumokban, mindenkori egzisztenciális hátteret a vállalkozói-üzleti életben teremtett magának.

Politikai gondolkodási erővonalak sűrűjében – egy politikuspálya felülnézetből

Választott helyszín és időszak esetén a politikatörténetben alkalmazott számos politológiai diszciplína segít az érdeklődő elé tárni a komplex politikai jelenségvilág belső elmozdulásait, a hatalomgyakorlás és a társadalmi rendszer strukturális átrendeződéseit, az intézmények, hús-vér szereplők és szócsöveik részletgazdag prózáját, a politika versengő idiómáit etc. Ezen szerteágazó totalitás égboltján ugyanennyire lényegesek a fényadó sugarak, melyek különféleképp világítják meg a közélet forgószínpadát. És reflektorkezelője válogatja, mire milyen erejű és minő színezetű világosság vetül. A kigyuladó villanyizzókon politikai gondolkodást, eszmemeneteket, megvalósítási nézetrendszereket érthetünk. Ezek tartományában ötlenek élénk az egyes korok feljegyzésre érdemes artikulált tematikái, a politikai kognitív alaphelyzet (a helyzetértékelés – eszménykitűzés – eszköz kiválasztás interdependens és olykor kommutatív körüljárású háromszögében) képletébe behelyettesített változók, avagy a politikai kultúra polivalensen felhasználható adottságai. Támogatások és követelések, állapot- és programideológiák, politikai paradigmák határain innen és túl. Mindezek lehető összetartozó nyalábokba kötése teheti áttekinthetővé az összkepet: az időben változó fénytechnikák vibráló min-tázatát.

Drozdy Győző koordinátáit a magyar politikai térben a *politikai gondolkodás története* segítségével is érdemes nyomon követni. Politikailag aktív élete jól elhelyezhető egy idevágó időben változó gondolkodástörténeti tablón.¹ Az egymásra következő egyes politikai pozícióinak jellegzetességei pedig három forrás- és eseménygazdag időszak tekintetében megérnek személyesítő tartalmi közelképeket is.

1867 után a Monarchia reáluniós berendezkedésében a magyar mozgalmi liberalizmus kormányrúdhhoz került, s az uralkodó politikai osztály felhatalmazója és cselekvési instrumentuma lett. Az évtizedek alatt a paradigmának saját talaján is akadtak már újraértelmezői és érvényesítésében korrekciókra felhívók. A világháborúba torkollás aztán további magyarázatok és dialektikákat szült.

Drozdy az 1910-es évek közepétől a jogkiterjesztés tökéletlenségeit, a feudális maradványokat és az uralkodóházat egyaránt támadja; amit a harmadik Wekerle-kormánynál levegőben lógó programhirdetési szándék kapcsán – udvarképesebben – így fejez ki: „Ragyogjon bármely ritka színekben ez az új program: ha a magyar függetlenség, a magyar eszmény, a *negyvennyolc*, nem tud elhelyezkedni benne: nem hajlik barátságra a szívünk iránta.”² Mindez indokolja szerepvállalását a megalakuló népköztársaság kamarillájában, méghozzá Károlyi Mihályék oldalán, kapitalista és individualista alapállásból.

A tanácsköztársaság bolsevista kísérlete során nyomdaüzemének szocializálása meghúzódsra készteteti, és az ellenforradalmi visszacsapás láttán sem old kereket mindjárt.

¹ Lásd különösen SCHLETT István: *A politikai gondolkodás története Magyarországon a „rövid” XX. században. Vázlat, kézirat.*

² –y–ő szíglával jegyzett cikke: *A program*, Budai Ujság 1918. január 31. (II/8.), 1.

Az általa kiváltképpen szorgalmazott „általános titkos” és nagybirtokfelosztás *de facto* elmaradása folytán októbrizmusát itthon vitézkedő politizálással készül képviselni. Az új kurzus bünbaktaláló svungját ugyan érti, de ebbéli kilengéseit és esztelen mohóságát – pláne alkotóelemmé kövesedését – kezdettől erélyesen támadja majd. Kun Béláék országlását és folyamányait amerikai útján emigráns kommunista közönség előtt retrospektíve így magyarázza: „a magyar kommün a zsidó csöcselék forradalma volt a hazafias és vagyonos zsidóság ellen. [...] Hogy a mostani reakció uralma alatt szenved, sir, koplal a magyar dolgozó nép: azért elsősorban önök, kommunisták a felelősek, akik egy évszázadra visszavetették a magyar népet az elnyomatás igájába.”³

Az 1920-as években a hatalomszilárdításban is rendkívül hatékony bethleni építkezés liberális ellenzékének soraiban lel szállást. Csoportosulásuk nagyjában és egészében a közszabadságokat illető pregnáns kritikáját szajkózza: a politikai egyoldalúságokat kiigazító, társadalmi sebeket gyógyító alternatív gyógyszereket kínálnak tehát, semmiképpen sem véve osztűz alá a megtaposva is továbbszolgáló liberális paradigmát.

1920–1926

A kurzust Drozdy lesújtó kritikával illeti: az 1920-as évtized első fele Magyarországon a mohácsi vést megelőző, Dózsa-lázadást kitermelő idöket juttatja eszébe. Olvasatában az elparavánózottan fungáló „Bethlen-tröszt” valóságos „Vezuv-politikát” folytat, és „Egy új Dante kellene, aki megírná a magyar Poklot, megírná azt a tüzet, azt a lángot, amely elemészt ebben az országban minden polgárt, minden dolgozó embert”.⁴ Ez annál inkább kétségbeejtő a számára, hogy az elszakadt országrészek magyarjai elé sem állít attraktív anyaországi példát. A rájuk szórt destruktív vád kapcsán az „azonos ideálok szolgálatában álló képviselőtársaival” vallott nézeteit így összegzi: „le akarjuk rombolni a romlott klikk-autokráciának azt a bagolyvárát, mely a szenvedő nemzetre egy példátlan önkénynek lelket dermesztő szelét fújja. Le akarjuk rombolni a korrupciónak, a hazugságnak, a jelszószedelgésnek, a hamis okmányokkal és bombával dolgozó maffiáknak azt a rendszerét, hogy a dolgozó nép számára ne jusson itt kenyér és szabadság. De nem akarunk lerombolni semmit, ami a nemzetnek szent, ami a nemzet erősödését, emelkedését, függetlenségét és szabadságát biztosítja.”⁵ Bár rendre kontrasztba állítja az államigazgatásra és a szociális kiadásokra szánt tételeket, mint ahol utóbbiak töredékei az előbbieknél, bírálja a társadalomban tapasztalható alattvalói politikai kultúrát és szubjektív állampolgári kompetencia fejletlenségét-kezdetlegességét is.

³ DROZDY Győző: *Amerika*, Magyar Ugar Kiadóvállalat Rt., Budapest, 1924, 75, 77.

⁴ Felszólalás a költségvetési vitában 1926. június 2-án = *Az 1922. évi június hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés naplója*, XLIV., Athenaeum, Budapest, 1926, 393. [A nemzetgyűlési naplóra a továbbiakban így hivatkozom: *NN*.]

⁵ Felszólalás az indemnitás vitájában 1922. december 15-én = *NN* 1922, VII., 12.

Drozdy köztársaságpártinak és „szabad-elvűnek” vallja magát, emellett kereken leszögezi: „Én fanatikus, sovén érzésű magyar ember vagyok”.⁶ Örülni tud a Bethlen–Peyer-paktumnak, és hasonlóan hasznosnak látná az ország szempontjából a kormány részéről a (tőkés) zsidósággal, a munkásosztállyal és a szabadkőművesekkel való kiegyezést, de még a kisantanttal való tárgyalást is. A forradalmak után külföldre távozó eszmetársaitól a hazai megítélés számára élesen elhatárolja a közbüntényes „szökevény” fogalmi típusát. Előbbiek mellett kiállva hazatérésükért sikra szállna, ugyanakkor a honi reálpolitikai érdekeknek engedve csitítaná, szordínózná őket, akik ekkortájt új hadállásaikból pergőtüzet zúdítanak a rendszerre. Emellett hivalkodóan ellenforradalmi retorikájú képviselőtársainak előszeretettel olvassa szemére a polgári forradalombeli hűségesküvő érintettségeiket, a köpönyegforgatók hangos lelkiismeretének ígérve magát.

A főbb felvállalt célterületei között első helyen a korszak egyik politikai toposza áll. A két világháború közötti Magyarországon a földből élők igencsak heterogén sokaságának képviseletére temérdek politikai erő vállalkozott, az autenticitásért versengő jelentkezőkben dúskált még a korszak hivatalos politikája is. A napi politikai adok-kapokban „aszfaltkiszgazdasága” miatt is megszólt Drozdy egy alkalommal így határozza meg magát: „a legszegényebb emberek, a zsellérek, favágók, földmunkások, törpe- és kisbirtokosok patrónusának tartom magamat”.⁷ A belőlük kitevődő „szin-nemzeti lakosság” szociális bajait szeretné stratégiaileg orvosolni: „a nemzeti megújulás kiapadhatatlan forrása a falu. [...] A fajmagyar parasztság [...], ez a kitűnő, megbecsülhetetlen elem adja azt a forrást, amelyből kibugyognak a nemzet regenerálására hivatott nagy eszmék. [...] Ebből a fajtából mennél több erős gazdasági egzisztenciát kell teremtenünk és megteremtésük után őket létükben meg kell erősítenünk.”⁸ A meghozott földreform-intézkedések kapcsán verkliszzerűen kárhoztatja a csalárd törvényalkotást, a simlis és csigalassúságú végrehajtást és az egészségtelen adójogi viszonyokat. Ugyanakkor a földreformot csak hathatós eszköznek találja, a cél azonban, hogy a nép az esztendő minden szakában heti „hat napi munka után” családostul tisztességesen megélhessen. Ebből fakad kompromisszumkészsége is: „ha kitudnának [!] találni egy olyan módot, mellyel a nép más-kép is kenyérhez juthatna, például úgy, hogy a nagybirtokokon gyárat építenének, akkor azonnal félárbócra bocsátanánk a zászlónkat és megszüntetnénk azt a heroikus küzdelmet, amelyet eddig a földbirtokreform érdekében folytattunk”.⁹ Valójában „kenyérreformot” kíván tehát, és gondolatban már többször át is képezte a földművesek seregeit a monotóniában egyenrangú, de a gépi segítség okán fizikailag kevésbé igénybevevő gyáriparra. Mindazonáltal „az ezerholdasok céhe” felszámolandó hatalmasság, amely kíméletlenül elnyomja „az éhbéren küzdő rögtöröket”. És bizony a hitbizomá-

⁶ Napirend előtti felszólalás 1922. július 13-án = *NN* 1922 II., 4.

⁷ 1935. március 17-i cikke a *Néplapban*, idézi *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, Kossuth – Zala Megyei Levéltár, h. n., 2007, 425.

⁸ Felszólalás az indemnitás vitájában 1920. április 24-én = *NN* 1920, II., 230.

⁹ Hozzászólás a földreformtörvény vitájához 1924. február 13-án = *NN* 1922, XX., 392.

nyos „birtokarisztokrácia” átoksúlya az oka, hogy sokszor se híre, se hamva még „a zsiros olajcseppeknek [sem], amelyet a szociális etika előír s amelynek a leves tetején kell uszkálni”.¹⁰

Másik kiemelten kezelt terület Drozdynál a művelődésé. A „keresztény és nemzeti világnézetet” helyesli, bár érvényre juttatásában „kevesebb farizeuskodást” kérne a kormányzattól. Oktatási elképzeléseiben végtelenül praktikus gondolkodásához illően az alkotókedv, a kreativitás, a leleményesség fejlesztése áll a középpontban, a gyakorlati hasznú ismereteket gyarapítaná az ifjúságban, szemben a gyomormegfekvő, elmeleterhelő lexikalitás meddőségével. (A „görög klasszikai kultúra” mindennapi hasznavehetlensége melletti argumentációiban azért frappánsan merít saját ezirányú műveltségéből.) A demokrácia egyik alapfeltételeként az ingyenes nyolcosztályos népiskolát pártolná, minden szervezeti és személyzeti (felzárkóztatandó „a kultúra lerongyolódott apostolait”, a tanítókat) vonzatával. A *numerus clausus* Drozdy számára „szégyen-paragrafus”, kihatásában pedig „hivatalos korona-kicsempészás”, ugyanis a külföldön tanulni kényszerülő ifjakban hordozott bányáink másnak termelnek majd, ráadásul a hazai képzetekben nyerhetőhöz képest magasabb színvonalon – ezzel versenyelőnyt jelentve itthon a mégis visszatérőknek is. Élénken protestál a tudományos életben érvényesített azon szempontos káderpolitika ellen, amely fegyelmi eljárások jelmezébe bujtatott politikai tisztogatásokban ölt testet.

A dolgozat bevezetőjében említett veszélyek talán ebben az időszakban a legtapinthatóbbak Drozdy körül. Egyfelől megkerülhetetlen ellenzéki tényező lévén – aki könnyűszerrel képes választókerületében akárhol „népcsődületet idézni elő” – a kampányban és a választások napján sorozatosan állami „kortestrükkök”, hatósági szekatúra és packázások („terror-svihákságok”) céltáblája, úton-útfélen detektívek szimatolnak utána. Mindezek ahelyett, hogy eltántorítanak, inkább erőteljes visszavágásokra serkentik: választási abúzusokat és közigazgatási határozatok bornírtságait teregeti ki a Ház nyilvánossága előtt, ahogy leleplezi a karhatalom törvénysértésre felszólító egyik belső titkos utasítását is vagy épp egyik malignus csendőri vegzálójának vágja bátran a szemébe: „Megtanítom magát törvényt ismerni, hogy ne a lába alatt tapossa, hanem a fejében hordja.”¹¹ Mindezek után méginkább utaznak majd rá a szervek, nemhogy a politikai ellenfelek. Utóbbiak álnéven körötetett lejárato röpiratban másokkal együtt őt is kipécézik,¹² ami a politikai hatóképesség és vonzerő egyik indikátora ekkortájt. De a vele való elbánás nem csak politikai értelemben fenyegeti. Arra válaszul, hogy az atrocitásokban

¹⁰ Interpelláció a földművelésügyi miniszterhez 1926. január 27-én = *NN* 1922, XXXIX., 35.

¹¹ Főügyészégi megkeresés inkriminálja ezen megjegyzését, idézi a mentelmi bizottság egy vonatkozó, 1926. február 12-i üléséről készült jelentésében, lásd *Az 1922. évi június hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XVII., Pesti Könyvnyomda Rt., Budapest, 1926, 127. [Az 1922. évi nemzetgyűlési irományok a továbbiakban: *NI*.]

¹² Az egyikben ő és társai a „Kossuth-tiszteleten”, „második vallásunkon” elősködő, azt számító módon meglovagoló politikai szerencselovagok, akik a turini remete „szemfödőjét korteskokárdává szabdalják”. LÁTÓ László: *Kossuth Lajos álarcában*, Budapest, 1922, 5.

tobzódó Héjjas-különítmény csak borsos védelmi pénz ellenében állna el zaklatásától, ráadásul sírgödrét is előre megássák, Drozdy velük is felveszi a kesztyűt, és az Orgovány melletti vérengzéseiket részletesen ismerteti, továbbá kimerítő név- és búvóhely-felsorolást tart a brigádról, illetve a szélesebb magról a nemzetgyűlésben 1924. január 22-én és február 13-án. Továbbá kezdettől fogva artikulálja veszélyeztetettségét: „ha nyomom vész, szíveskedjenek majd utánam kutattatni az orgoványi erdőben, ahol valószínűleg megtalálják majd holttestemet”.¹³

1935–1939

Az Amerikai Egyesült Államokban tett sokéves kitérője után már az 1930-as évtized új világrend közeledtét elkönnyvelő, de a befutó eszmei receptet még találgató hazai légkörébe tér vissza, saját politikai megoldáskonceptióival megrakott poggyászokkal. A terebélyesedő politikai kínálatból talán némileg váratlanul Gömbös Gyula átfogó szociálprotektionista reformokat meghirdető köreit választja. Miután bebizonyosul számára, hogy Gömbös halála után a nagyralátó, hangzatos és ambiciózus tervek zöme pusztán névlegességével vagy épp eltorzult valósulással vonul be a történelembe, Drozdy szakít a kormányerőkkel és visszaül az oppozícióba. A demokrácia tengerentúli példája általi megigézettségét azonban nem adja föl, a II. világháború alatt németellenes tömörülésekben folytatja politikai küzdelmeit, míg új fejezet nem kezdődik az addigi *establishment* háborús széttörésével.

Drozdynak amerikai utazásai során meggyőződésévé lett, hogy az öreg kontinens, benne Magyarország számára *ex occidente lux*. Már régtől hirdeti: elérkezett az idő, „hogyan amerikanizáljuk, ujjáteremtsük ezt a pusztulásnak indult, kivénhedt világot”. Az Egyesült Államokban kettős alapelvül szolgáló „demokrácia és okosság” államszervezési mintájára ideát „a dunamenti nemzeti államoknak [...] kooperációja az egyetlen út népeik boldogsága felé”. A '30-as évek világnézeti választóján Drozdy amerikai mintára a „gépcivilizáció” „iskolamesterek, betűvetők, írók, publicisták, apostolok, mártírok [...] társadalompedagógiai”¹⁴ munkájával kinevelhető új embertípusában látja a jövőt – idehaza is. Úgy véli: „Csakis a technika és az etika összefogásából születhetik meg az az összefogó társadalom, amely meghozza a boldogabb életet.”¹⁵ A korszerű képességekre szerezte különben is az „új generáció szisztematikus ránevelése szükséges”, hogy kontinensünknek is megteremhessen a maga „új Washingtonja”.¹⁶

¹³ Idézi a mentelmi bizottság Drozdy Győző meghallgatásáról egy 1920. június 23-i üléséről készült jelentésében, lásd *NI* 1920, III., 347.

¹⁴ DROZDY: *Amerika*, 151–153.

¹⁵ Felszólalás a költségvetési vitában 1935. máj. 25-én = *Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója*, I., Athenaeum, 1935, 494. [Az országgyűlés képviselőházának naplója a továbbiakban: *KN*.]

¹⁶ DROZDY: *Amerika*, 151.

Miután számára a magyar viszonyok archimédeszi pontja változatlanul „a hulló apró emberek, a kenyérbánatoknak ez a legvertebb népe”, javukra szükségeltetik „egy új honfoglalás”. Hazaérkezése után széttekintve az őt fogadó magyar politikai látóhatáron, az aktuális miniszterelnökön és dinamizmusán akad meg a szeme. Az illetőn, akinek egykori fajvédő szabadcsapatai robbantással fenyegetőzése elől rafináltan a vezérük háztömbjébe költözve menekül a '20-as évek elején. Gömbös Gyulában azonban tíz évre rá már egy a realitásokkal megalkudott, „önrevideáló”, vizionárius, célkitűző politikus-egyéniséget látott meg. Aki mellett mintha ott lenne szorosán a fiatalság, és aki minden téren reformpolitikát hirdet (lásd a Nemzeti Munkaterv pontokba szedett lózunggyűteményét) a népi rétegek javára. A megkapó látvány nyomán Drozdy úgy érzi, Gömbös mögött a helye. „Életprogramm ez, fundamentuma az etika, összefogó cementje pedig a nemzeti. A nemzeti egység organikus fogantatás. Akik ellene szegülnek, azok felelősök lesznek mindazért, ami nem történhetik meg az ő ellenszegülésük következtében” – így kiált valósággal reformkényszert Drozdy. Új politikai táborban találja tehát magát, ahol külsős társult tagként egyszeriben a körülmények többsége konveniálni kezd számára. Korábbi forrófejűségének („amikor még a szívem fűtötte az agyamat”¹⁷) hasztalansága, az ellenzéki lét kilátástalan hadakozásai helyett immár kormánypozícióból a rendszer lehiggadt és módszeres javítgatásában látná a célszerűséget: „másképpen látom itt a dolgokat, mint annakelőtte sziszifuszi koromban, amikor a hegy tövében pipázó kortársaimmal szemben arra törekedtem, hogy a hegyre felgörgessem a sziklát”.¹⁸

A fentiek szellemében minden további fejlődés ugródeszkájaként kommunikációs és tömeginformációs hálózatok fejlesztésére és gépipari modernizációra buzdítana, a beszerzési csatornák tekintetében ellenben arra figyelmeztet, hogy messze *nem mind arany, ami magyar*. Nemritkán már a kisipari egzisztenciák szindikusának is elszegődik, de váltig elsősorban az alsóbb agrárrétegeket szándékozik képviselni. Akik körül ezidőtájt már megjelennek a falukutató népi írók is. Drozdy az alapvetésüket úgy korrigálná, hogy „Ha jobban megismerjük a falusi nép élettvényeit, akkor jobban tudjuk a fejlődését irányítani. Az irányítás a kormánynak a dolga, a bajok felfedése pedig az ellenzéké.” Missziójukban pedig imigyen inti őket: „Ezek az új próféták [...] gyakran fogadatlan prókátorok is és gyakran akarják diktálni a falu fejlődésének tempóját. [...] legyenek a falusi utcáknak és talán a falusi lelkeknek lámpagyújtogatók de ne legyenek csóvavetők. [...] tussal, csak feketével hű tájképet festeni nem lehet. [...] a szemek felnyitása egy olyan országban, ahol a tisztánlátást még nem idegezték be, és ahol a tisztánlátás gyönyöreit minden ember még nem élvezheti, néha nagyon veszélyes.”¹⁹

Képviselősege idején két zsidótörvény is születik Magyarországon. A közéletben ekkor mind erősebben fújó szeleket érzékelvén keresztapja, Istóczy Győző jut eszébe, akinek antiszemitizmusa szerinte eltörpül a kortársakéhoz képest. A második zsidótör-

¹⁷ Felszólalás a költségvetési vitában 1935. május 25-én = *KN* 1935, I., 496.

¹⁸ Hozzászólás egy közoktatásügyi törvény vitájához 1935. május 9-én = *KN* 1935, I., 102.

¹⁹ Hozzászólás a „Parasztnyugdíj”-törvény vitájához 1938. február 24-én = *KN* 1935, XVI., 598–599.

vény parlamenti vitájából alaposan kiveszi a részét, fenntartásai és többirányú berzenkedése egy feltételes megszavazásban nyilvánulnak meg: „elfogadom ezt a javaslatot, [...] mert remélem, hogy a város keresztény társadalma és politikusai cserébe viszont segítenek majd a földkérdés megoldásánál nekünk, harmadszor, mert remélem, hogy a részletes tárgyalásnál [...] a módosító indítványokat, amelyeket be fogunk terjeszteni, méltányolni fogja” a betérjesztő. Drozdy kivonná a jogszabály hatálya alól az 1848 előtt letelepedetteket, az 1867 előtt „kikeresztelkedetteket”, az államfői kitüntetésben részesülteket, valamint a „frontharcosokat, hadifogyókat, hadirokkantakat és hadiárvékat”. Minthogy „tisztatípusú magyarság nincs” és „felebarátainkról” van szó, opponálja azt is, hogy a törvény önkényesen sorol be zsidónak állampolgárokat, és ezzel disszimilációt mozdít elő. Azonkívül a versenyszabadságot és az öntörvényű piaci folyamatokat is gúzsba köt teljes „abszurdumnak” találja, amennyiben „a magyar törvénykönyvben legelőször minősít intézményeket, gazdasági személyeket és vállalatokat is felekezeti, illetve vallás szerint”.²⁰ A gazdasági konzekvenciája folytán pedig a földkérdés megoldását is gáncsolhatja. Érdekességként röviden megemlítené még 1939. január 25-i interpellációja „a belügyminiszterhez — a cigánykérdés megoldása tárgyában”. A felszólalás sokfelé indázó gondolatmenetében a falvak szemszögéből a cigányság többségére mindekelőtt kriminalisztikai-közbiztonsági problémaként tekint. A helyzet gyökérokaként továbbélő és levetkőzhetetlen „nomádságukat” nevezi meg, amiért nem látná szívesen őket bevett etnikai kisebbségként, de gondot fordítatna lehető asszimilációjukra.

Ezen időszak Drozdy hullámkerülő hajósi pályáján érthetően a legnyugalmasabbak közé tartozik. A viszonylagos szélcsendet inkább csak egykori politikai barátainak fejcsóváló dáái törlik meg a szemükben neofita Drozdyt hallva: „(*Mozgás és ellenmondások a baloldalon.* — Rupert Rezső: Üres frázis ez, barátom! — Györki Imre: Drozdy, Drozdy, hová lettél? — Rassay Károly: Szép híredből de kiestél. — *Derűtség a baloldalon.*)”²¹ Feleletül sokszor próbál is mosakodni: „Én nem változtattam meggyőződést, ellenben megérett az idő hozzám! Most már odaérkezett a politika, ahol én állottam azelőtt!”²²

A II. világháború lezárultával az ellenőrzötten kavargó új magyarországi viszonyok között a Nyugattal azonosított demokráciamodell rendíthetetlen propagálójaként a szovjet típusú út felülkerekedése előtte is bezárja az ajtókat.

1945–1947

Az 1945-ös választási kampányban Drozdy is teljes mellszélességgel a fontosabb kiscgazda hívószavak (demokrácia, magántulajdon, békepolitika) mellett áll. Figyelme és ki-

²⁰ Hozzászólások a „Második zsidótörvény” vitájához 1939. március 10-én és 23-án = *KN* 1935, XXII., 284, 521.

²¹ Egy közbeszólás-csokor a 1935. május 25-i ülésről = *KN* 1935, I., 496.

²² Közbeiktált a 1935. november 19-i ülésen = *KN* 1935, IV., 123.

váncsisága a Rákosi Mátyás vezette MKP mint rendkívüli politikai szereplő felé kezd fordulni. Több ízben szóvá teszi kétkulacsos politikájukat: a forradalmi utcai és az önu-ralmat tanúsító hivatalos retorika közti komoly diszkrepanciákat. Politikai programalkotásuk dicséretes profizmusról árulkodik, kilóg tehát a komoly háttérapparátus lólába. A magyar politikai állóvízbe hozott harcias elevenségük előtt kétségein morfondírozva emel kalapot: „Akármilyen nagy világnézeti eltérés mutatkozik is közöttünk, el kell ismernünk, hogy mint a lusta pontyok közé telepített csukák egy kissé megzavarták a halastavat és ha ugyan el nem esznek előlünk, a pontyok elől minden eledelt, akkor egészen biztos, hogy javára válnak ennek a hazának.”²³ Később aztán a rosszul tartott halastóra kezdett hasonlítani a politikai élet, amelyben a nagyhalak megeszik a kisebbeket, higgyék azok bár sokáig „szabadúszóknak” magukat. Drozdy nem is késett a következtetéssel: „demokratikus kormányrendszerünket hamarosan a törpe kisebbséget jelentő Magyar Kommunista Párt abszolutisztikus párturalma fenyegeti”.²⁴ Pártjából eltávolítása után az egész reszketeg struktúrát bevádolná, minthogy politikai klikkek oligopolisztikus uralmát látja benne. Amint a koalíciós pártok – rendeltetésükön felül – szignifikáns szereplőkké lépnek elő a pénzforgalomban, az ingatlanhasznosításban, közhivatali állások betöltésében, Drozdy „a korrupció melegágyainak” aposztrofálja őket, és túlzott mentességeik, könnyítéseik és kiváltságaik ellen ágál minden fórumon.

Az 1946-ból visszatekintő rekapitulációja szerint mozgalmas politikai karrierje során változatos bélyegeket sütöttek a homlokára: „voltam negyvennyolcas demokrata, agrárdemokrata, »földosztó kommunista«; destruktív-demokrata, s most reakciós demokratának keresztelt el a bárgyúság”.²⁵ Melegebb otthonra tehát a „progresszív demokrata” Magyar Szabadságpártban talál, amelyben egyik főszereplőként hangosan követeli a következőket: „Biztosítsa a kormányzat a nemzet számára az igazi demokráciát, állítsa helyre a kormányzat az emberi szabadságjogokat, biztosítsa az egyesülési és gyülekezési szabadságot, a félelemnélküli életet, a szólás- és sajtószabadságot, szüntesse meg a lassú halálra ítélt, ártatlan vagy kisbűnös egyedek telephelyét, az internálótáborokat. Engedje, hogy minden polgára a szabadság levegőjében sugározhassa ki a maga értékeit, vegye el a politikai rendőrségtől azt a hatalmat, hogy az Andrássy út 60-ban, a nyilasok volt kínzókamráiban tovább folytathassák kínvallatásaikat. Szüntesse meg a pártomnipotenciát, a pártkorrupciót, a pártzsákmányolás rendszerét.”

Pályáján végigvonult az a gazdaságfilozófiai szemlélet, amely „szabadkereskedelmet” hirdet, a nemzet külkapcsolataiban hideg pragmatizmust – emellett több ízben pelengérré állítja az állami emlőkön eltartottként csüngés gyakorlatát. Visszacseng ez nála az ekkori helyzet értékeléséből is: „Való igaz, hogy a szövetkezeti mozgalom jelenti a kereskedelemnek azt a szerencsés megoldását, amely kiküszöböli a kapitalizmus veszé-

²³ Felszólalás a költségvetési vitában 1947. február 11-én = *Az 1945. évi november hó 29-ére összehívott Nemzetgyűlés naplója*, V., [Athenaeum], Budapest, 1952, 309. [A továbbiakban: *NN* 1945.]

²⁴ Interpelláció a miniszterelnökhöz és a belügyminiszterhez 1946. július 31-én = *NN* 1945, II., 662.

²⁵ DROZDY Győző: *A demokrácia*, szerzői kiadás, h. n., 1946, 10.

lyeit, vigyázni kell azonban, nehogy megszüntesse az egyéni kezdeményezést, a vállalkozó kedvet, azt a motorikus erőt, amely ösztönzője minden szabadságnak.”²⁶ Ezzel együtt a korszellem előtt meghajolva az etatista kelléktárból már nyúlna a későbbi *piatyiletkák* elődjéhez.

Miután a hatalom meghódítóival összerúgja a port, megindul ellene az ellehetetlenítési hadjárat. Az országgyűlésben egy korábbi költői ígérete megfogadására biztatják: „Lője főbe magát!”, a kézzelfoghatóbb üldözéséről pedig a rövid biográfiájában esett már szó. De ezen fejlett önismeretével ő sem csodálkozott: „sehogyan sem tudok megszokni arról az illetlenségről, hogy néha ne ússzak szembe az áradattal és néha meg ne mondjam az igazságot akkor is, ha betörik érte a fejemet”.²⁷

A debatter honatya és termékeny írásvető

A kiemelt politikatörténeti intervallumokból is kitűnhetett, hogy egyaránt parlamenti ciklusokkal vágnak egybe. Valóban, Drozdy politikai tevékenységének meghatározó terepe a képviselőház volt. Kapcsolódó munkássága révén egy eredeti színpalt jelentő honatyaként tette le a névjegyét, képviselői arculata föltétlenül megkövetel egy összefoglalót.

Előjáróban érdemes megemlíteni, Drozdynak milyen elvárásai voltak a parlament intézményével kapcsolatban: „minden egyes egészséges parlamentnek szakasztott olyannak kell lennie kicsinyben, mint amilyen az ország társadalma nagyban”. Azaz egy társadalmi-politikai megosztottságot hűen leképező, proporcionalis és a reprezentativitást szolgáló ideálban gondolkodott. Nem véletlen, hogy „jogkobzásos” választójog mellett csak „eredeti fogantatási bűnben szenvedő” nemzetgyűlést észrevételezhetett maga körül, amelynek kiegyensúlyozatlan osztályösszetételéből fakadóan az „egészséges népvélemény” nem lehet jelen megfelelően a falain belül.²⁸

Ami a politikai szocializációs gyökereket illeti, Drozdyt a liberális ellenzék prominenseivel lehet találó rokonítani. Egyfajta generációs homogenitás jellemzi a dualizmus bölcsőjében ringott későbbi mérvadó politikus-személyiségeket, akik a fővárosba önálló egzisztenciát teremteni érkeznek, és mentalitás-mintákat, politikai példaképeiket is a letűnő honorációrpolitizálás idejéből merítik. (Az 1940-es évekig az előtte szót *epitheton ornans*ként következetesen „fényes elokvenciával” nyilatkoznak említi.) Rassay Károllyal például évtizedekre egymásra találhatnak, ha közös csónakukat és evezőit Drozdy egy ízben ott is hagyja. Mint később látni fogjuk, Rassayval és számos hasonszőrűvel együtt elsősorban a parlamenti beszédidőkkel igyekeznek legjobban sáfárkodni – jellemzően a satíra és a borotvaél stílusesszközeit sem mellőzve. Ahogy Drozdy jó érzéssel

²⁶ Felszólalás a költségvetési vitában 1947. február 11-én = *NN* 1945, V., 310, 302.

²⁷ Interpelláció a belügyminiszterhez 1946. február 13-án = *NN* 1945., I., 554.

²⁸ Felszólalás a költségvetési vitában 1926. június 2-án = *NN* 1922, XLIV., 387.

ragadja meg a magyar parlamentarizmus máig hatóan érvényes ismervét: „A költségvetés tárgyalása [...] módot és alkalmat ad a pártoknak arra, hogy úgy a belpolitika, mint a külpolitika terén végigvonuljanak és a kormányzatot működésében megkritizálják. Ez a kritika rendszerint hasznos és jótékony. Kétségkívül tanul belőle úgy az országgyűlés, mint a kormány és a pártok egymás között ilyenkor cserélik ki a maguk véleményét és ismerik meg egymás világnézetét.”²⁹ Hogy tudniillik aréna- vagy vita(tkozó)parlament, „szóhivatal” (Czakó Gábor kifejezése) a mienk, amelynek legfőbb intézménye a plenáris ülés, ezzel összefüggésben elsőszámú funkciója a politikai nyilvánossághoz és rajta keresztül legitimációs szerepéhez való hozzájárulás – miután sziklaszilárd kormánytöbbség mellett a döntéshozatali folyamat kiszámíthatóan egyirányú, kizárva a meglepetések esélyét. Lankadatlan késztetésű felszólalói gyakorlatával Drozdy meg is felel a felismert főkritériumnak, ha másutt fel is ágaskodik benne a jámbor óhaj, hogy „a szószátyárság parlamentjét váltsa fel a munka parlamentje”.³⁰ Ezenkívül hajthatatlanul részt kérne a törvényhozói munkából is: elsősorban a „rettentően elasztikus” „gummi-javaslatok” visszaélésekre bő „latitüdot” hagyó egy-egy szakaszát fülelné le, és noha az ezeket érintő *de lege ferenda* indítványai rendszerint „elvetetnek”, fáradságosan ismerteti az újabbakat rövid indoklások kíséretében.

Parlamenti éveiben száznál is több felszólalást jegyez, amelyek közül hosszabbításokkal együtt tucatnyi többórás, formásszavú, grandiózus szónoklata emelkedik ki. Ami felszólalásai részletességét, rétegzettségét, sokoldalúságát illeti, azokban leggyakrabban széles társadalmi diapazonon zongorázott, és legjavukban az utánajárás friss alapossága tükröződött. Hogy a nép hangját is felmutassa, ha teheti, felolvas hozzá írt választói levelekből is. Amennyire a parlamenti naplók egydimenzióssága sejteni engedi, imponáló *aplomb* és figyelemfelkeltő előadókészség jellemezte, amelyek ugyanakkor hamarjában heves visszhangot váltottak ki a parlamenti publikumban. Több ízben belefut például tartós személyeskedő konfrontációkba – sosem rest begurulni a vérig sértéseken, de legtöbbször jól eltervezett becsületepárbajokban vág vissza. Nem elvakult típus, olykori tévesztésénél, elvett kritikáinál visszakozásra és önmaga megkövetésére is kész a plénum előtt. Ahogy interpellációi után a miniszteri válaszokat sem átallott elfogadni, ha azok komolyan vették a kérdést és halvány reménysugárral is kecsegtettek a felhozott ügy megoldását illetően.

A mára nemes ízeit és sziporkáit vesztő parlamenti szabadműfajnak, a közbeszólásnak kétségtelenül egyik nagymestere. Az éppen beszélő képviselőtárs hovatartozásától függetlenül, együtt lélegezve az ülésekkel lelkesen rögtönöz ríposztokat és *calembourokat*, bekiabálásait a gyorsírók nem is győzik mind feljegyezni. Előszeretettel bocsátkozik az ülések közzjátékait jelentő szócsatákba; mindenre tud kádenciát, és aligha vonatkoztatott el magától, amikor azt írta: „A játékos humorizálás könnyen meggyőzhet, az író-

²⁹ Felszólalás a költségvetési vitában 1936. május 14-én = *KN* 1935, VII., 461.

³⁰ Hozzászólás egy közigazgatási eljárási törvény vitájához 1923. március 21-én = *NN* 1922, XI., 56.

nia és a szarkazmus szavai pedig a közéletben a tör és a dárda szúrásait helyettesítik.”³¹ Ő tehát bár nem tartott oktobrista eszmetársaival, parlamenti tenorját alappal nevezhette a kormány „bécsinek”.

Úgy érezhetjük, igazán ellenzéki szerepkörében érzi elemében magát, ilyenkor hozza ki a legtöbbet szellemi kvalitásaiból. A vonatkozó házszabályi kötöttségeket és politikailag tendenciózus alkalmazásukat sűrűn rója fel a Háznak, az üres széksorokat azonban nem mindig bánja, kitűnik ez szavai ilyen alkalmakkor felkurblizott élességéből, átlagon felüli buzogányosságából.³² „Imparlamentáris” kifejezései okán gyakorta ki is jut neki házelnöki rendreutasításokból. Szűzbeszéde napján rögvést belefut egy szómegvonásba is, miután mondatközepi leragadását rosszhiszeműen félreértelmezi a hallgatóság. Kormánypárti éveiben korábbi *de omnibus dubitandum* hozzáállása az ellentettjére fordul, inkább az előnyökre, a fényoldalakra lesz szeme. Emellett közvetései is ritkábbak, bágyadtabbak, kevésbé tüzesek és szellemdúsak. A koalíciós időszak fojtó levegőjében az örökifjú politikus karakánul újra sarkára áll és excellál a megsemmisítő verbális döfködések terén.

Dolgozatunk főhőse a politikai hatáskifejtés egyéb csatornáin is edzette magát. A sikerült színműveket és négykötetes „szónoki segédkönyvet” is jegyző Drozdy világéletében újságíró is volt, jó néhány ellenzéki lapnál fordulva meg, bejátszva a teljes munkaköri regiszttert a bedolgozó tollnokságtól kezdve a főszerkesztőségen át a kiadótulajdonossáig. Az 1945-től kezdődő index-akciókban a „fasiszta szellemű, szovjetellenes és antidemokratikus sajtótermékek” begyűjtése és bezúzása nyomán sok jel arra mutat, hogy a kortársak mellett az utókor is szegényebb lett két korai Drozdy-kötettel (*A zsidóság és a bolsevizmus; Harc a rágalmakkal*), amelyek még segíthetnének árnyalni a politikai cezurákban tanúsított magatartását. Elérhető és maradandó ellenben *Amerika* című műve, amely a számottevő politikai kísérőhanggal is bíró útinapló-irodalmunk hagyományát eleveníti föl.³³ Ebben ő is jól felfogott előfeltevésekkel kel útra,³⁴ és kivált az ezeket igazoló élményeit tolja előtérbe. Megfejtteni szándékozik tovább a hitükben megerősödő amerikai magyarok, „a hübéri reakció börtönéből kiszabadult lelkek” odakinti boldogulásának titkát, vagyis hogy miként „lett magasabbrendű ember abból, aki itthon statisztikai adat, numerus volt csupán”. Különösen a kolóniákban élő, identitás- és életvitelörzésben jeleskedő csoportok megfigyeléséből úgy találja, az egyenjogúságra és a munka becsületére építő véreink büszkéek újsütetű polgárjoguk aranyöltözékére, melyet

³¹ Idézi SZILVESZTER László Szilárd: *Az antik iróniakoncepcióktól az antitextus fogalmáig*. Nyelvi- és Irodalomtudományi Közlemények 2005/1–2., 31 [hálózati verzió: www.sztanyi.ro/download/nyirk05.pdf].

³² Egyáltalán: a parlamentet Bethlen idejében „az abszolutizmus házi bábszínházának” látja, „az önkényuralom paplan[ának], amely alatt nyugodtan alszik a kormány”. Felszólalás a költségvetési vitában 1926. április 27-én = *NV* 1922, XLII., 15.

³³ E téren egyik nevezetes elődként talán azért is szerencsés Szemere Bertalan 1840-es könyvsikerével, az *Utazás külföldön*nel példálózni, mert szerzője Drozdyhoz hasonlóan „csodalénynek” látta az akkor még csak gőzhajtotta „gépi ügyességet”.

³⁴ „Dacára, hogy eddig is fanatikus híve voltam a népszabadságnak és a demokráciának: lelki szükségét éreztem annak, hogy Amerika szent meggyőződésében megerősítsen.” DROZDY: *Amerika*, 7.

„a társadalmi mimikrizmus [...] teljességével” függően öltenek magukra, de az „óhaza” iránti hűség nehezen vész ki belőlük. Biztos keresményeik teszik, hogy míg „odakünn vannak: ők a mi fizetési mérlegünk takarékperselyei”.³⁵ Érthető hát, hogy gazdaságpolitikai ötleteiket és sajátlagos szempontjaikat később sem szűnik meg számon kérni a magyar törvényhozáson. Ezeknek keretet adva többek között egy jelenkori megfelelő idéző módon proponálna „ankétszerű állandó tanácskozásokat” velük; az AmCham Hungary elődje fontosságát sulykolja; és potenciális repatriálásuknak is megágyazna, visszanyerendő *innovációs (n)agyhatalmi* pozícionkat Európában. A harmincas évek lendületében aztán kirukkolt egy utópisztikus államregénnyel (*Aurora Borealis*), majd a világháború vérzivataraiiban még futotta erejéből egy külön misét megérő szakmunkára is, *A demokrácia* címmel, amely különösen a megírása óta eltelt világtörténelem fényében valódi elmecemege.

Élete politikai cirkálásait legutóbb említett könyvében ekképp summázta: „Módomban állott, hogy megvessem az irányzatokat, kurzusokat, nem terheltek soha elkötelezettségek, nem izgattak elfogultságok, sőt a divatos kosztümökben, néha maskarában tüntető közvélemény sem befolyásolt. [...] szabad, független magyar polgár, sőt világpolgár maradtam.”³⁶

Sepsiszentgyörgy, 2007

³⁵ *Uo.*, 8, 6.

³⁶ DROZDY: *A demokrácia*, 10.